

REGIONÁLNY ROZVOJ V KONTEXTE ENVIRONMENTÁLNEHO MANAŽÉRSTVA

Lucia BEDNÁROVÁ - Beata HRICOVÁ

REGIONAL DEVELOPMENT IN THE CONTEXT OF ENVIRONMENTAL MANAGEMENT

ABSTRAKT

Súčasnú etapu spoločenského vývoja charakterizujú environmentálne problémy takmer vo všetkých štátoch sveta. Príroda začala reagovať na neprimerané zásahy spoločnosti. Ekonomický rast ohrozuje hlavne tie časti prírody, (ktoré sú lokálne nadmerne znečisťované), to znamená, ktorých samoregulačné systémy už nestačia znečistenie eliminovať, a tak dochádza k ich devastácii. Základ environmentálneho manažérstva sa odvíja od klasického manažmentu a noriem radu 14000.

Keľúčové slová: regionálny rozvoj, environmentálne manažérstvo

ABSTRACT

The current stage of social development characterized by environmental problems in almost all countries of the world. Nature began to react to the undue interference of society. Economic growth threatens especially those parts of nature (which is locally excessively polluted), that is, whose self-regulatory systems are no longer sufficient to eliminate pollution, and thus leads to the devastation. Basis of environmental management is based on classical and management standards 14000.

Key words: regional development, environmental management

Úvod

Životné prostredie je bytostne spojené s priestorom. Prírodno-geografické podmienky majú v štruktúrovaní priestorového ekonomického systému zvláštny význam. Ovpľývajú ekonomický rozvoj v priestore tým, že vytvárajú podmienky pre lokalizáciu ekonomických činností, vplývajú na formovanie sídelnej štruktúry a ovpľývajú spôsob života obyvateľov v regióne. Cieľom regiónov by v prvom rade mala byť identifikácia tých schopností, ktoré sú osobitne spojené na jeho dané územie, t.j. určovať svoje vzťahové aktíva. To znamená, že ide o väzby a siete stykov, ktoré sa neviažu na trhový výmenu, ale sú podstatné pre činnosť regionálnej ekonomiky. Jedná sa o vzťahy medzi odbornými spoločnosťami a inštitúciami, ktoré sú v mnohých prípadoch podstatné pre úspech regiónov v inovácii a konkurencieschopnosti. Konkurencieschopnosť regiónu poukazuje na vysokú mieru väzby medzi regionálnou konkurencieschopnosťou a zahraničnými investíciami. Každý zahraničný investor, ktorý plánuje rozšíriť výrobu do oblastí a územia iných štátov sú prevažne nositeľmi vysokokvalitných a uznávaných výrobkov či služieb, ale tiež patentov a technológií, manažmentom a marketingovými stratégiami. Z čoho značí, že prílev investorov má za následok klesajúcu mieru nezamestnanosti v konkrétnom regióne.

Región – cieľavedomý prostriedok aktivity

Poňatie regiónu ako nástroja aktivity úzko súvisí s jeho funkciou, teda plní poslanie v štáte a ohraničenom ekonomickom priestore. Jeho funkcia stanovuje a sleduje daný cieľ a rieši problematiku územnej organizácie správy štátu, územnej samosprávy, ale zároveň usmerňuje sociálne a ekonomické procesy.

Regióny z hľadiska priestorového dosahu vo väzbe k štátnym útvarom možno členiť nasledovne: ¹

- subnacionálne;
- supranacionálne;
- transnacionálne.

¹ MAIER, G. - TÖDTLING, F.: *Regionálna a urbanistická ekonomika 2. Regionálny rozvoj a regionálna politika*. Elita: Bratislava, 1998. s. 314

Pri subnacionálnom území sa zamýšľa s jednotlivými územiaми konkrétneho štátu. Región sa však najčastejšie zlučuje so subnacionálnym regiónom, no v istom zmysle aj s transnacionálnym regiónom. V prípade transnacionálneho územia sa jedná o jednotlivé územia dvoch prípadov viacerých štátov, ktoré tým pádom siahajú za hranice štátu. Pri supranacionálnych a transnacionálnych regiónov platí, že disponujú rozličnou menou, colnou reguláciou, ale aj právnym systémom. Pričom subnacionálne regióny sú charakteristické tým, že si dané inštitúcie rozdeľujú s inými regiónmi štátu.²

V mnohých prípadoch je subnacionálny región označovaný ako územná jednotka územno-správnej segmentácie štátu. Jedná sa o samostatný druh regionálnej segmentácie, ktorej hlavnou funkciou je zaistiť priestorový charakter riadenia verejnej správy na území daného štátu. Nevyhnutnosťou verejnej správy je tvorenie jedného celku, ktorého charakterom je rozsah pridelených funkcií a pôsobností. Spĺňa tiež teritoriálnu formu, ktorá zabezpečuje, aby sa tieto funkcie mohli vykonávať.

Disparity regionálneho rozvoja

Rozvíjanie jednotlivých regiónov v Slovenskej republike, vplyvom určitých faktorov pôsobiacich na regionálny rozvoj (poloha, úroveň vytvárania mestského rázu vidieckych sídiel) sa ukázalo odlišnou dynamikou a zmenou systému hospodárstva. Je podstatné obmedziť napätie medzi jednotlivými regiónmi a eliminovať rozdiely, ktoré sú častokrát umelo navýšené nereálnym rozborom a prezentovaním rozdielov.

Prezentácia disparít má výrazný vplyv na to, ako sa budú určovať požiadavky politiky jednoty Európskej únie. Medzi základné dôvody nerovnomerného rozvoja regiónov a pôvodu regionálnych rozdielov možno stanoviť:³

- značný pokles zamestnanosti a produkcie v ťažkom priemysle (strojárstvo, chemický a hutnícky priemysel);
- pokles produkcie elektrotechnického a textilného priemyslu (dopad na zamestnanosť a ekonomiku);
- zníženie počtu zamestnancov v oblasti poľnohospodárskej výroby;
- vývoj terciárneho sektora (sústredenie do veľkých miest);
- neproporcionálny rozvoj súkromného podnikania (malé a stredné firmy);
- hodnota ľudských zdrojov (vzdelanie);
- materiálno-technická vybavenosť územia;
- nedostatočná mobilita zamestnancov medzi jednotlivými regiónmi (väčšia vzdialenosť medzi obcami);
- problematika životného prostredia v oblastiach s nevyhovujúcim priemyselným systémom;
- problematika územno-technického rázu s dopadom na spomalenie rozvoja regiónov (doprava, ťažba nerastných surovín);
- rozdielnosť geografickej polohy regiónov v rámci Slovenskej republiky v porovnaní s Európskou úniou.

Environmentálna politika, ako súčasť hospodárskej politiky, sleduje zámer vstúpiť do výrobných a spotrebných rozhodnutí podnikateľskej sféry a spotrebiteľov s cieľom dosiahnuť zmeny v správaní sa subjektov poškodzujúcich životné prostredie. Zmena správania predpokladá okrem splnenia iných atribútov, aj uplatnenie širokého spektra nástrojov environmentálnej politiky. Vo všeobecnosti sa použité nástroje environmentálnej politiky dajú rozdeliť na dve skupiny a to na nástroje:

- priame,
- nepriame,

ktoré budú sú v ďalšej časti charakterizované.

Priame nástroje environmentálnej politiky možno charakterizovať ako inštitucionálne opatrenia na priame ovplyvňovanie environmentálneho správania. Historicky sú to klasické nástroje, ktoré majú svoj pôvod v zákonoch o zdraví obyvateľstva.

²IVANIČKOVÁ, A.: *Regionalizácia a priestorová organizácia regionálneho rozvoja*. Bratislava: Ekonóm, 1998. s. 20 - 48

³MICHAELI, E. - MATLOVIČ, R. - IŠTOK, R. a kol.: *Regionálny rozvoj pre geografov*. Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, 2010. s. 120 - 144

V teórii, ale i v praxi jestvuje množstvo prístupov ku konštrukcii a k funkčnosti nástrojov environmentálnej politiky. Významný poľský teoretik T. Zyllicza, pri vymedzení kritérií ovplyvňujúcich funkčnosť nástrojov environmentálnej politiky zdôrazňuje determinanty, ktorých realizáciou možno zabezpečiť:

- ekonomickú účinnosť, t. j. aby sa ciele environmentálnej politiky zabezpečili s minimálnymi nákladmi;
- environmentálnu účinnosť, t. j. aby v dôsledku uplatnenia nástrojov environmentálnej politiky došlo ku skutočnému zníženiu zaťaženia životného prostredia, t. j. k redukcii environmentálnych škôd;
- priestorový aspekt - vyjadrenie tohto aspektu v nástrojoch environmentálnej politiky predpokladá premietnutie vzácnosti zdroja, t. j. jeho dostatok či deficit, ale i jeho obnoviteľnosť či neobnoviteľnosť;
- akceptovateľnosť hospodárskou praxou v takej miere, aby nedošlo k rozporu s už prijatými legislatívnymi úpravami;
- zásada "znečisťovateľ platí" - je interpretovateľná rôzne; v jej úzkom chápaní možno hovoriť o povinnosti znášať náklady späť s dodržaním stanovených noriem a limitov; v širšom chápaní ide o internalizáciu negatívnych externalít.

Nástroje environmentálnej politiky je možné štruktúrovať z rôznych aspektov. Za najjednoduchšiu štruktúru sa považuje to, akým spôsobom nástroje zasahujú do mechanizmu fungovania hospodárstva. Akceptovaním takýchto prístupov k tejto štruktúre je potom možné ich rozlíšenie na priame a nepriame nástroje environmentálnej politiky. Iné delenie podľa štruktúry je možné v členení na normatívne, finančné-ekonomické a voľné.

Nepriame nástroje environmentálnej politiky na rozdiel od priamych nástrojov nepredpisujú ochranu životného prostredia, ale znečisťovateľov stimulujú v smere prijímania opatrení na zníženie zaťaženia životného prostredia⁴.

Medzi ďalšie, nie menej dôležité nepriame alebo aj takzvané dobrovoľné environmentálne nástroje, ktoré ovplyvňujú nie len ekonomické dianie vo firme, ale aj celkový výrobný proces môžeme zaradiť nasledovné:

- environmentálne účtovníctvo,
- environmentálny benchmarking,
- environmentálny reporting,
- ekodizajn,
- hodnotenie environmentálneho správania,
- zodpovedná starostlivosť,
- spravovanie výrobku,
- rozšírená zodpovednosť výrobcu,
- posudzovanie životného cyklu,
- environmentálne hodnotenie a označovanie výrobku,
- spoločenská zodpovednosť podniku.

Všetky tieto prvky vplývajú aj na regionálny rozvoj. Moderná regionálna politika hovorí o posilňovaní vnútornej energie občanov komunit i regiónu a o vzťahoch a formách ako to dosiahnuť potreby občanov, komunit i celého regiónu, ako naštartovať a motivovať občanov riešiť vlastné problémy i potreby. Ako posilňovať sebedomie ľudí aby sa stávali slobodní, tolerantní, solidárni a zodpovední za svoje sociálno-ekonomické, kultúrne i environmentálne prostredie.

Záver

Regionálne rozdiely sú reálnou skutočnosťou, preto sa oprávnene naskytuje otázka, akým spôsobom čeliť vzniknutým nerovnostiam v rozvoji regiónov. Ekonomický rozvoj by mal byť v súlade s princípmi udržateľnosti, ktoré sú súčasťou súčasných moderných spoločností. Každý región možno charakterizovať odlišnými prírodno-geografickými podmienkami. Je to dané jeho polohou v rámci širšieho priestoru (štátu),

⁴BEDNÁROVÁ L. – CHOVANCOVÁ, J.: Public perception of corporate social responsibility in Slovakia, International Journal of Science, Commerce and Humanities, South Shields UK ISSN , www. Ijsh.com, 2014 No. 2, No 6 august 2014

príčom dochádza vzájomne integrovanému pôsobeniu zložiek prírodného prostredia a sociálno-ekonomických činností v regióne. V zásade je možné konštatovať, že dobrá regionálna politika môže vzniknúť iba vtedy, ak na jej príprave intenzívne participujú všetky spoločensky zainteresované skupiny regiónu. Čím viac participuje zainteresovaných skupín na príprave regionálnej politiky, tým je plán kvalitnejší a reálnejší. A opačne. Čím na príprave sa zúčastňuje menej zainteresovaných skupín, tým je plán slabší, menej reálny a viac rizikový.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- [1] BEDNÁROVÁ L. –CHOVANCOVÁ, J.: Publicperception of corporatesocialresponsibilit in Slovakia, International Juranl of Sciencecommerce and Humanities, South Shileds UK ISSN , www. Ijsch.com, 2014 No. 2, No 6 august 2014
- [2] BELAJOVÁ, A. – FÁZIKOVÁ, M.: *Regionálna ekonomika*. Nitra, 2002. ISBN 80-8069-007-3
- [3] IVANIČKOVÁ, A.: *Regionalizácia a priestorová organizácia regionálneho rozvoja*. Bratislava: Ekonóm, 1998. s. 20 – 48
- [4] MAIER, G. – TODTLING, F.: *Regionálna a urbanistická ekonomika*. Bratislava: Elita, 1997. ISBN 80-8044-044-1
- [5] MICHAELI, E. - MATLOVIČ, R. - IŠTOK, R. a kol.: *Regionálny rozvoj pre geografov*. Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, 2010. s. 120 – 144
- [6] SAMSON, Š. a kol.: *Regionálny ekonomika*. Košice: EF TU, 2001. ISBN 80-7099-716-8
- [7] TEJ, J.: *Región a správa*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, 2002. ISBN 80-8068-139-2

ADRESY AUTOROV

doc. Ing. Lucia BEDNÁROVÁ, PhD.

Politechnika Rzeszow, Wydział Zarządzania, Poland

Ing. Beáta HRICOVÁ, PhD.

Technická univerzita v Košiciach, Strojnícka fakulta, Katedra procesného a environmentálneho inžinierstva, Park Komenského 5, 042 00 Košice, Slovenská republika

RECENZIA TEXTOV V ZBORNÍKU

Recenzované dvomi recenzentmi, členmi vedeckej rady konferencie. Za textovú a jazykovú úpravu príspevku zodpovedajú autori.

REVIEW TEXT IN THE CONFERENCE PROCEEDINGS

Contributions published in proceedings were reviewed by two members of scientific committee of the conference. For text editing and linguistic contribution corresponding authors.